

MIRGOROD

Povestiri ce servesc drept urmare la „Serile în cătunul de lingă Dikanka”

în românește de *Al. Teodoreanu și Xenia Stroe; Dan Faur și Isabella Dumbravă*

Mirgorod e un mic orașel de malul râului Horol. Are o fabrică de frînghii, una de cărămidă, 4 mori de apă și 45 de vînt.

Din *Geografia lui Zeabvski*

Deși covrigii care se fac la Mirgorod sînt din făină neagră, au totuși un gust destul de bun.

Din *însemnările unui călător*

PARTEA INTII

Moșieri de altădată

Îmi place nespus viața simplă a acelor singuratici stăpînituri de locuri uitate de Dumnezeu, cărora la noi în Malorusia li se spune de obicei moșieri de altădată și care îți amintesc pitoreștile căsuțe bătrînești ce-și au farmecul lor datorită culorilor lor pestrițe, ca și desăvârșitului contrast cu clădirile noi sclivisite, cu pereții încă nebătuți de ploi, cu streșinile încă neacoperite de verdele mușchiului, ale căror trepte de la intrare își mai păstrează încă tencuiala și nu-și dau în vileag cărămizile roșii, dezvelite. Îmi place uneori să cobor pentru o clipă în lumea aceasta atît de ferită de vînturile vieții, unde nici o dorință nu trece de zăplazul ce împrejmuiește petecul de ogradă, de gardul de nuiete al livezii pline de meri și pruni, de căscioarele țărănești risipite de jur-împrejurul livezii, căscioarele mărunte, lăsate pe o rînă, la umbră de sălcii, de soc și de peri. Viața modeștilor stăpîni ai locului e atît de potolită, atît de molcomă, încît pentru o clipă uiți de toate din jurul tău și ajungi să crezi că patimile, dorințele, frămîntul fără astîmpăr, stîrnit de duhul cel rău care tulbură inimile și mințile, nu-s decît plăsmuire năzărită doar într-un vis strălucitor, plin de scînteieri. Văd de-aici o căsuță scundă, cu un cerdac sprijinit pe niște stîlpișori de lemn, mici și înnegriți, care o cuprinde de jur-împrejur, astfel ca pe vreme de furtună sau piatră să poți închide obloanele de la ferestre fără să te ude ploaia. În spatele căsuței, mălini ce revarsă miresme și rînduri-rînduri de pomi roditori mărunți, încărcăți de purpuriul vișinelor și potopiți de roșul de balaș al prunelor aburite de brumă plumburie; apoi un arțar rotat, la umbra căruia e așternut un covor pentru odihnă; în fața casei - o ogradă încăpătoare cu iarbă mărunță și proaspătă, cu o potecuță bine bătătorită de la hambar la bucătărie și de la bucătărie pînă la încăperile boierești; o gîscă cu gîtul lung bea apă alături de boboceii ei mititei și moi ca puful; gardul împletit pe care atîrnă legături de pere și mere la uscat, precum și covoarele scoase la aeriseală; un car cu zămoși, oprit lingă hambar; boul dejugat, culcat alene lingă car - toate astea au pentru mine un farmec cu neputință de lămurit, poate numai pentru că nu le mai văd, pentru că omului îi e nespus de drag orice lucru de care e despărțit. Oricum ar fi, dar de cîte ori brișcă mea se apropia numai de pragul unei astfel de căsuțe, o pace negrăit de dulce și plăcută se pogora în sufletul meu; caii trăgeau voioși lingă pridvof, vizitiul se dădea frumușel jos de pe capră și își umplea luleaua, ca la el acasă. și pînă și lătratul tuturor griveilor, lăbușilor și azorilor. domoli din fire. era

Oper

re Serile în cătunul de lingă Dikanka • Mirgorod

243

za v de mîngîietor auzului meu. Dar mai mult decît orice îmi plăceau pînitorii acestor colțișoare liniștite,

moșneguții și băbuțele care-mi ieșeau ^S imitatori întru întâmpinare. Chipurile lor îmi răsar uneori și acum în fața Puilor în larma și vîltoarea lumii, printre fracurile la modă, și trecutul îmi nare deodată în acea toropeală care mă cuprinde. Pe chipurile acestea stă totdeauna întipărită atîta bunătate, atîta bucurie de oaspeți și atîta blîndețe fetească, încît fără să vrei te lepezi măcar pentru scurtă vreme de năzuințele nesăbuite ce te stăpînesc și te arunci cu toată ființa în acea viață simplă, bucolică.

Nu pot uita nici acum doi bătrînei din veacul trecut, care, vai! nu mai sînt pe lumea asta; dar sufletul mi-e plin și azi de întristare și inima mi se strînge ciudat la gîndul că o să mă duc iar într-o zi acolo unde a fost odinioară căsuța lor, astăzi pustie, și o să văd o grămăjoară de bordeie năruite, iazul năpădit de stufăriș și o groapă plină de bălării pe locul unde era pe vremuri mititelul conac; atît și nimic mai mult. Ce jale! Mă apucă dinainte urîtul! Dar să ne întoarcem la povestea noastră!

Afanasi Ivanovici Tovstogub¹ și nevasta lui, Pulheria Ivanovna Tovstogubiha², după cum îi ziceau țăranii din împrejurimi, făceau parte dintre acei bătrîni despre care m-am îndemnat să povestesc. Dacă aș fi fost zugrav și aș fi vrut să înfățișez pe pînă pe Filemon și Baucis, nu mi-aș fi ales niciodată alt model în afară de ei. Afanasi Ivanovici avea șaizeci de ani; Pulheria Ivanovna cincizeci și cinci. Afanasi Ivanovici era înalt de stat, purta întotdeauna un cojocel de oaie, acoperit pe dinafară cu o stofă trainică, ședea adus din umeri și zîmbea aproape toată vremea, fie că povestea el, fie că asculta numai povestirile altora. Pulheria Ivanovna era întrucîtva mai stăpînită și nu rîdea niciodată, dar pe fața ei, în ochii ei se vedeau atîta bunătate, atîta dorință de a te ospăta cu tot ce avea mai bun, încît un zîmbet ar fi părut prea dulceag pe chipul ei blajin. Ușoarele zbîrcituri ce le brăzdau fețele erau atît de drăguțe, încît un zugrav nu s-ar fi codit să le fure. Cu ajutorul lor puteai citi, ca într-o carte deschisă, toată viața senină și liniștită pe care o duceau odinioară neamurile vechi de boieri, bogați, dar curați la suflet, și atît de deosebiți de acei maloruși josnici, ieșiți din rîndul păcurarilor sau al altor precupeți, care năboiesc ca lăcustele în cancelarii, despoaie de ultimul bănuț ^C iar pe consătenii lor, împînzesc Petersburgul cu pîrîtori, pînă la urmă-și ^U plu buzunarele și se leapădă de neamul lor malorus, adăugîndu-și cu Pompă un „v” la coada numelui lor, care se termină în „o”. Nu, ei nu semănau ^{ln} ru nimic cu făpturile acelea ce stîrnesc dispreț și milă. cum nu seamănă cu ^{ec} nici unul dintre neamurile vechi, cu rădăcini adînci în pămîntul

Nu era chip să privești cu nepăsare dragostea ce și-o purtau unul altuia, cîte ori își vorbeau, nu ziceau niciodată „tu”, ci numai „mata”: mata.

244

N. V.

Afanasi Ivanovici; mata, Pulheria Ivanovna... „Mata ai desfumat scaunul ăst Afanasi Ivanovici?” - „Nu-i nimic, să nu-ți faci mata inimă rea pentru atît lucru, Pulheria Ivanovna; eu l-am desfumat!” Copii n-au avut niciodată, și H aceea toată duioșia fiecăruia din ei s-a revărsat asupra celui alt. Cîndva î tineretea lui, Afanasi Ivanovici a slujit într-unui din regimentele de cavaler alcătuite din voluntari, ajungînd mai tîrziu chiar maior-secund; dar toate astea s-au întîmplat foarte demult și pînă și Afanasi Ivanovici nu-și mai amintea bine de ele. De înșurat, s-a înșurat la treizeci de ani, pe vremea cînd era un voinic în toată puterea cuvîntului și purta dolman cu găitane; atunci a furat-o el cu dibăcie pe Pulheria Ivanovna, pe care neamurile nu vroiau s-o dea după dînsul; dar nici de asta nu-și mai amintea decît ca prin vis, iar de pomenit nu mai pomenea niciodată.

Toate aceste întîmplări neobișnuite s-au petrecut tare demult și încetul cu încetul le-au luat locul acea viață pașnică, departe de lume, și acele visări toropite, molcome și desfătătoare, care te cuprind uneori cînd stai în pridvorul unei căsuțe de la țară, cu fața spre livadă, în timp ce o ploaie îmbelșugată de vară foșnește și bate toba în frunzișul copacilor și apoi lunecă spre pămînt în pîrîiașe cîntătoare, aducînd cu murmurul ei o amorțală dulce în măduarele tale, iar curcubeul se strecoară pe nesimțite de după copaci și aruncă de sus, din arcu lui pe jumătate frînt, strălucirea lăptoasă a celor șapte culori ale sale; sau cînd te leagănă în mers o caleașca ce se afundă printre tufișurile verzi ale drumului, iar prepelița strigă în cîmpie și firicelele înmiresmate de ierburi, laolaltă cu spice de grîu și flori de cîmp, se apleacă pe ușa caleștii, atingîndu-ți atît de mîngîietor fața și mîinile. Afanasi Ivanovici asculta întotdeauna cu un zîmbet plăcut pe buze spusele oaspeților care veneau să-l vadă; uneori istorisea și el cîte ceva, dar mai adesea întreba. Nu făcea parte din tagma acelor bătrîni care sfîrșesc totdeauna prin a te plictisi, slăvind fără încetare vremurile apuse sau osîndindu-le pe cele de acum. Dimpotrivă: cînd te întreba cîte ceva, arăta foarte multă căldură și interes față de întîmplările vieții tale, față de bucuriile și necazurile de care se simt mișcați de obicei bătrîinii buni la suflet, cu toate că asta aducea pușin cu dorința nesățioasă de a ști a copiilor, care, în timp ce-ți vorbesc, cercetează cu de-amănuntul micul breloc prins de lăntîșorul ceasului pe care-l porți. În clipele acelea, se poate spune că fața lui era numai bunătate.

Odăițele căsuței în care locuiau bătrîneii noștri erau mititele și joase, ca ale mai tuturor moșierilor de altădată. În fiecare odăiță era cîte o sobă mare ce cuprindea aproape o treime din încăpere. Odăițele erau grozav de încălzite, pentru că atît lui Afanasi Ivanovici. cît și Pulheriei Ivanovna le plăcea nespul de mult căldura. Gurile tuturor acestor sobe răspundeau în tind¹ umplută aproape totdeauna pînă la tavan cu paie care în Malorusia țin lo^e de lemne. Pîrîitul paielor mistuite de foc, precum și văpaia aruncată de el^e

Serile în cătunul de Ungă Dikanka • Mirgorod

245

tindei o înfățișare deosebit de prietenoasă în serile de iarnă, când tinerii hurdalnici, după ce-au rebegit pe ger dînd tîrcoale vreunei fetișcane ¹ nr;ncenate, dau buzna de-afară și prind a-și lovi una de alta palmele * chețate. Pereții odăiței erau împodobiți cu cîteva tablouri și poze în rame *nsuste, vechi. Îmi vine să cred că pînă și stăpînii uitaseră demult ce arată nozele acelea, și dacă cineva ar fi luat vreo cîteva din ele, nici nu s-ar fi sinchisit măcar.

Două dintre tablouri erau portrete mari, în ulei. Unul înfățișa

știu care arhieru, în celălalt era zugrăvit Petru al II-Mea. Dintr-o ramă îngustă, privea domnișoara de La Valliere, pătată toată de muște. În jurul ferestrelor și deasupra ușii erau aninate o mulțime de poze mai mititele pe care de obicei le iei drept niște pete pe pereți și de aceea nici nu le cercetezi. Pardoseala aproape în toate odăițele era de lut, dar lipită cu atîta grijă și păstrată atît de curat, cum nu cred să se păstreze vreun parchet în casele simandicoase, măturate în silă de cîte un domn somnoros în livrea.

Odaia Pulheriei Ivanovna era ticsită de scatulci, sipete, sipetele și cutiuțe. Pe perete, un maldăr întreg de bocceluțe și săculețe cu semințe de flori, de zarzavaturi și de harbuji. Rînduite prin unghere, în cutii și printre cutii, o pudrerie de ghemotoace de lînă în toate culorile, de petice de la rochiile vechi, cusute în răstimpul a cincizeci de ani. Pulheria Ivanovna era tare gospodină din fire și aduna tot ce-i cădea sub mînă, fără să știe uneori nici ea la ce și cînd o să-i folosească cele adunate.

Dar lucrul cel mai minunat din toată casa erau ușile cîntătoare. Din zorii zilei, cîntecul lor se auzea pretutindeni.

N-aș putea spune de ce anume cîntau: să fi fost oare de vină balamalele ruginite, ori poate că meșterul care le-a făcut să fi ascuns cu bună știință în ele o taină, dar uimitor era că fiecare ușă cînta pe glasul ei: ușa ce ducea în iatac îi zicea pe glăsciorul cel mai subțirel; cea care ducea în odaia de mîncare hîrîia gros de tot, iar cea care ducea din tindă, afară, slobozea un fel de sunet tremurător și plin de văicăreli totodată, încît dacă-l ascultai mai bine, auzai în cele din urmă foarte limpede: „auleu, măculi-i-ță, ce fri-ig îi!” Știu că multora nu le place defel scîrțîitul ăsta; dar mie mk nespuse de drag și dacă mi se întîmplă uneori să aud pe aici vreo ușă scîrțîind, mi se năzare pe dată că sînt iar la țară, într-o odăiță joasă și c-o ^sngură luminare aprinsă într-un sfeșnic bătrînesc; îmi miroase a cină gata ^adușă pe masă, a noapte întunecoasă de mai, privind din grădină, prin fereastra larg deschisă, drept spre masa cu tacîmurile puse, îmi pare că aud privighetoarea ce umple casa, grădina și riul din depărtare cu cîntecele ei, îmi P^{af}e că aud freamătul crengilor aducător de spaimă și... Doamne, dumnezeule, ce lung alai de aduceri-aminte mă mai potopește atunci!

Scaunele din odaie erau de lemn masiv, așa cum sînt de obicei scaunele din bătrîni, și aveau speteze înalte, cioplite, dar lăsate în culoarea firească a imnului, fără lacuri ori vopsele; nu erau nici cel puțin îmbrăcate cu stofa și

246

A. V.

aduceau oarecum cu jîlturile în care se așază și pînă în ziua de azi arhier?"

Prin unghere erau măsute în trei muchii, iar în fața canapelei, în patru; a«"

derea și în fața oglinzii prinse într-o ramă subțire de aur, cu frunze cioplite ^D care muștele le-au presărat cu puncte negre și dese; jos în fața canapelei se în tindea un covor cu păsări care păreau flori, și flori care păreau păsări - și ^{ast} era cam toată podoaba căsuței fără marafeturi, în care locuiau moșneguții mei Odaia slujnicilor de la conac era ticsită cu fete, și mai tinere, și ^{ma}j

bătrîne, îmbrăcate cu fuste vărgate; Pulheria Ivanovna le dădea uneori să-i coasă tot soiul de nimicuri și le punea să-i curețe vișine pentru dulceață, dar de cele mai multe ori ele nu făceau decît s-alerge la bucătărie și să doarmă.

Pulheria Ivanovna socotea drept o datorie a ei să le țină pe lîngă casă și veghea cu strășnicie asupra cinstei lor. Dar, spre nespuse ei mirare, nu treceau decît cîteva luni și cîte una din fete se lățea la mijloc și se îngrașă mai mult decît se cuvîne; lucrul părea cu atît mai uimitor cu cît în casă aproape că nu erau bărbați holtei, în afară de feciorașul din încăperile boierești, care umbla într-un soi de frac cenușiu, în picioarele goale și care, fără doar și poate, cînd nu mîncea, dormea. Pulheria Ivanovna dojenea de obicei făptașa, ba o mai și pedepsea cu asprime, ca să nu se mai întîmple una ca asta de aici înainte. Pe geamurile ferestrelor zumzăiau sumedenie de muște și zumzetul lor era acoperit de glasul gros al bondarului, însoțit uneori de țiuitul pătrunzător al viespilor; de cum se aduceau însă luminările aprinse, tot roiul pleca la culcare, întunecînd tavanul ca un nor negru.

Afanasi Ivanovici se amesteca prea puțin în ale gospodăriei, cu toate că uneori se ducea la cosași și secerători și privea cu multă luare-aminte cum lucrează; toată povara cîrmuirii apăsa pe umerii Pulheriei Ivanovna. Gospo-dăreala Pulheriei Ivanovna se mărginea la neconținută închidere și deschidere a cămării și la muratul, uscarea și fierberea fructelor și legumelor fără număr. Casa ei

semăna cu totul cu un laborator de chimie. Sub mărul din curte ardea veșnic un foc și cazanul sau tingirea de aramă cu dulceață, magiun sau pastă, făcute cu miere, cu zahăr sau cu mai știu eu ce, nu era scos aproape niciodată de pe pirostrie. Sub un alt pom, vizitiul făcea țuică, fără încetare, într-un cazan de aramă, unde pune ba foi de piersică, ba floare de mălin, ba țintaură, ba simbur de vișine, și către **sfârșitul** acestei îndeletniciri nu mai era în stare sa-și întoarcă limba în gură și îndruga la bazaconii atât de chisnovate, încât Pulheria Ivanovna nu pricepea boabă; pe urmă se ducea la bucătărie și se culca. Toate aceste nimicuri se fierbeau, se sărau și se uscau într-o măsură atât de mare. Încât cred că pînă la urmă ar fi potopit pe de-a-ntregul pînă și ograda - pentru că Pulheriei Ivanovna, în afară de cele socotite pentru cheltuiala zilnică, tare îi mai plăcea să facă și altele, ca să fie - dacă o bună parte din toate astea n-ar fi fost mîncate de fetele de la conac, care se furișau în cămară și se îndopau

Serile în cătunul de lîngă Dikanka • Mlrgorod

241

Io î

cu atîta strășnicie, încât o zi întreagă după aceea se văitau de dureri de în ale plugăriei și în celelalte ramuri gospodărești ce treceau dincolo de rada ei, Pulheria Ivanovna nu prea putea să se amestece. Vătavul, în . egere cu starostele, furau cu nemiluita. Își făcuseră obicei să intre în ădurile boierești de parcă ar fi fost ale lor. și își meștereau acolo o grămadă AP sanii, pe care le vindeau apoi în tîrgul cel mai apropiat; afară de asta, mai vindeau cazacilor din vecinătate și toți stejarii groși, ca sa-și clădească mori din ei. Numai o singură dată i-a venit chef Pulheriei Ivanovna să-și cerceteze pădurile Drept aceea, fură înhămați caii la o trăsură care avea în părți niște pestelci uriașe de piele, din pricina cărora, de-abia apuca vizitiul a trage din hături și caii care slujiseră în garda civică se urneau din loc, că văzduhul se și umplea de sunetele cele mai ciudate: ba răsunau fluier, ba tamburine, ba tobe; fiecare cui și fiecare scoabă de fier zdrăngănea cu atîta înverșunare, încât se auzea pînă hăt în deal, la moară, cum a ieșit cucoana din ogradă, cu toate că pînă la moară era cale pe puțin de două verste. Pulheria Ivanovna nu putea să nu vadă groaznica pustiire a pădurii și lipsa acelor stejari pe care încă de copil îi știuse bătrîni de o sută de ani.

— Cum se face, Nicipor, i-a spus ea vătavului care era de față, că ți s-au rărit atît de tare stejarii? Bagă de seamă să nu ți se rărească și perii din cap!

— De ce s-au rărit? îi întoarse vorba vătavul: Pentru că au pierit! Zău așa, au pierit și gata: i-a săgetat trăsnetul, i-au tocit carii și uite așa au pierit, cucoană, zău c-au pierit!

Pulheria Ivanovna rămase pe deplin mulțumită de un astfel de răspuns și, ajungînd acasă, porunci doar să se întărească străjile din livadă, de pe lîngă vișinii altoiți și prunele cele mari de toamnă.

Acești preadestoinici ocîrmuitori, vătavul și starostele, găseau că e cu desăvîrsire de prisos să care toată făina în hambarele boierești, zicîndu-și că boierii s-or mulțumi ei și cu jumătate; dar și jumătatea pe care o aduceau era ori mucegăită, ori umedă, într-un cuvînt tocmai aceea pe care nu voiau s-o cumpere precupeții în piață. Însă oricît de mult furau vătavul și starostele, oricît de înspăimîntător se îndopau toți ai curții, începînd cu chelărița și **sfîrșind** cu porcii, care nimiceau atîtea prune și mere că te apuca și spaima, ba uneori mai și zgîlțiau pomii cu rîtul lor, pentru a scutura de pe ei un potop întreg de poame, oricît le ciuguleau vrăbiile și ciorile, oricît le duceau toate fugile plocon cumetrilor din satele vecine, ba șterpelind din cămări și Pinzeturile sau caierele vechi, lucruri ce luau calea izvorului a toată suflarea o_menească, adică a cîrciumei, oricît de mult furau oaspeții, vizitii și feciorii cei somnoroși, blagoslovitul pămînt dădea roadă atît de îmbelșugată, iar Afanasi ^{lv}anovici și Pulheria Ivanovna se mulțumeau cu atît de puțin. Încât aceste jafuri ^{cle} spaimă treceau cu desăvîrsire nebagate în seamă pentru gospodăria lor.

248

N. v.

Amîndoi bătrînii, după vechea datină a tuturor moșierilor de altadat" aveau mîncarea în mare cinste. De cum se lumina de ziuă (se scula întotdeauna cu noaptea în cap) și de cum începeau ușile să cînte pe țoaf glasurile, ei se și așezau la masă și își luau cafeluța. După cafea, Afanas Ivanovici ieșea în tindă și, fluturîndu-și batista în aer, zicea: „Huș, huș, giștelo de pe prag!” în curte îl întîmpina de obicei vătavul. Afanasi Ivanovici intra totdeauna în vorbă cu dînsul, îl întreba amănunțit despre toate cele și fa spunea apoi și el părerea, dînd niște porunci care l-ar fi uluit pe te miri cine prin adîncă cunoaștere a rînduieilor gospodărești; unui vătav mai nou nici nu i-ar fi trecut prin cap că e cu puțință să furi de la un stăpîn care are un ochi atît de ager! Numai că vătavul lui era vulpoi bătrîn și știa el cum trebuie s-o întoarcă, dar mai cu osebie cum trebuie chivernisită gospodăria.

După asta, Afanasi Ivanovici intra în casă și, apropiindu-se de Pulheria Ivanovna, o întreba:

— Ce zici mata, Pulheria Ivanovna, n-ar fi timpul să luăm o gustare?

— Cam ce-am putea să luăm, Afanasi Ivanovici? Uscăturile cu jumări, plăcinte cu mac, ori poate niscaiva rișcove în saramură?

— Fie și rișcove, fie și plăcinte, răspundea Afanasi Ivanovici, și masa se așternea ca prin farmec, iar pe masă se iveau nepristan plăcinte și rișcove.

Ca la un ceas înainte de prînz, Afanasi Ivanovici lua iar o gustărică, dădea de dușcă un păhăruț de rachiu dintr-un străvechi calici de argint, după care urmau iar ciupercuțe, peștișori uscați de felurite feluri și alte asemenea. La douăsprezece prînzeau. Pe masă, în afară de farfurii cu mîncări și vase cu sosuri, mai erau o sumedenie de oale mici de pămînt cu gura astupată cu capac și lipită pe deasupra, ca să nu se irosească cine știe ce mireasmă a vreunui fel gustos, scorneală a bucătăriei din bătrîni. În timpul mesei se vorbea de obicei despre lucruri în cea mai strînsă legătură cu mîncarea.

— Mie mi se pare, spunea de pildă Afanasi Ivanovici, că s-a cam afumat nițeluș casa noastră; matale nu ți se pare, Pulheria Ivanovna?

— Nu, Afanasi Ivanovici; pune mata unt mai mult, și atunci n-o să-ți mai miroasă a fum; ori poate ia mai bine din sosul ăsta cu ciupercuțe și toarnă deasupra.

— Hai s-o facem și pe asta, răspundea Afanasi Ivanovici, întînzîndu-i farfuria, să vedem cum o ieși!

După-prînz, Afanasi Ivanovici hodînea un ceas, după care Pulheria Ivanovna aducea pe masă un harbuz tăiat felii și zicea:

— Gustă, Afanasi Ivanovici, din harbuzul ăsta, să vezi ce bunu-i!

— Mata, Pulheria Ivanovna, să nu-i dai crezare numai pentru că are miezul roșu, îi întorcea vorba Afanasi Ivanovici, luînd din mîinile ei o felie mai acătării, se-ntîmplă de multe ori să fie roșu la față, da rău la gust!

opet

re Serile în cătunul de lingă Dikanka • Mirgorod

249

Cu toate acestea, în cîteva clipe din harbuz nu mai rămînea nici urmă, iar ea el, Afanasi Ivanovici mai mîncea și cîteva pere, ducîndu-se apoi la limbare prin grădină, împreună cu Pulheria Ivanovna. După ce se întorceau ; *ciS* Pulheria Ivanovna își vedea de treburile ei, iar Afanasi Ivanovici se eza în cerdac, cu fața spre ogradă și privea cămara, care-și ascundea fără "ncetare lăuntru ei, iar fetele-slujnice, împingîndu-se, cărau ori scoteau de olo o sumedenie de fleacuri în lăzi de lemn, site, covățele și cîte alte cornituri bune de păstrat poame în ele. Ceva mai tîrziu, Afanasi Ivanovici jiiijitea după Pulheria Ivanovna ori se ducea chiar el s-o caute și-i zicea:

— Ce-aș mai putea să îmbuc oare, Pulheria Ivanovna?

— Ei, cam ce-ai vrea? întreba Pulheria Ivanovna. Să mă duc să-i spun fetei ă.țj dea niște colțunași cu vișine; am poruncit într-adins să oprească din ei pentru mata.

— Nu zic ba, încuviința Afanasi Ivanovici.

— Ori poate ai avea poftă mai degrabă de chisăliță?

— Și așa-i bine, răspundea Afanasi Ivanovici. După care, toate cele pomenite se aduceau fără întîrziere și se mînceau, cum se și cuvine.

Înainte de cină mai îmbuca iar cîte ceva. La nouă și jumătate se așezau la masă. Îndată după cină se duceau la culcare și o mare liniște se pogora peste colțișorul acesta atît de harnic și atît de pașnic totodată. Odaia în care dormeau Afanasi Ivanovici și Pulheria Ivanovna era atît de încălzită, încît nu cred să fi fost mulți în stare să sălășluiască în ea cîteva ceasuri în șir. Dar Afanasi Ivanovici, ca să-i fie și mai cald, dormea chiar pe cuptor, cu toate că dogoarea de aici îl trezea de cîteva ori pe noapte și-l silea să se plimbe de colo-colo prin odaie. Uneori, plimbîndu-se așa, Afanasi Ivanovici gemea.

Atunci Pulheria Ivanovna îl întreba:

— De ce gemi, Afanasi Ivanovici?

— Dumnezeu știe, Pulheria Ivanovna... Așa, parcă m-ar încerca oleacă durerea de stomac, răspundea Afanasi Ivanovici.

— Nu ți-ar face mai bine matale să mănînci nițeluș, Afanasi Ivanovici?

— Nu știu, zău, dacă-i bine, Pulheria Ivanovna! Da ce-aș putea să-mbuc?

— Puțin lapte acru sau oleacă de compot de pere uscate, cu multă zeamă.

— Fie... Doar așa, de-un chef, zicea Afanasi Ivanovici.

O slujnică buimăcită de somn se ducea să scotocească prin dulapuri și Aianasi Ivanovici mîncea o farfurioară de lapte acru sau compot, după care sPUnea de obicei:

— Acum parcă m-a mai lăsat oleacă.

Uneori, dacă afară era vreme frumoasă și în casă de ajuns de cald, Afanasi Ivanovici se înveselea și simțea plăcere să mai șaguiască puțin cu Pulheria Ivanovna și să spună ceva cu totul din cale-afară:

250

— Ce ar fi, Pulheria Ivanovna, zicea el, dacă într-o bună zi casa noastră lua dintr-o dată foc? Ce ne-am face atunci?

— Ferească sfântului! răspundea Pulheria Ivanovna, făcându-și cruce.

— Bine, bine. dar să zicem totuși că s-ar preface în scrum. Atunci ne-am duce?

— Doamne păzește! Ce tot spui mata, Afanasi Ivanovici?! Cum se poate -ne ardă casa?! F5unul Dumnezeu n-o să îngăduie una ca asta.

— Și totuși, dacă ar arde?

— Am trece și noi colea, în bucătărie. Mata te-ai statornici pentru o bucar de vreme în odăița unde sade acum chelarița noastră.

— Dar dacă arde și bucătăria?

— Alta acum! O să ne păzească Domnul de asemenea năpastă! Auzi vorbă să arză și casa, și bucătăria dintr-o dată!... Dar de s-ar întâmpla, iaca, ne-am muta și noi în cămară, pînă ne-am dura o casă nouă!

— Dar dacă arde și cămara?

— Doamne păzește! Ce tot spui mata, Afanasi Ivanovici? Nici nu vreau să te mai ascult! E păcat să grăiești așa și bunul Dumnezeu o să te pedepsească pentru asemenea vorbe.

Și Afanasi Ivanovici, mulțumit că a șaguit pe socoteala Pulheriei Ivanovna. zîmbea acum, stînd pe scaunul lui.

Dar mai vrednici de luare-aminte decît oricînd mi se păreau cei doi bătrînei cînd aveau musafiri. La asemenea prilej, toate în casa lor căpătau o altă înfățișare. Acești oameni cu sufletul ca pîinea caldă se poate spune că trăiau numai pentru oaspeții lor. Tot ce aveau mai bun în casă ieșea atunci la iveală, iar dînșii căutau pe-ntrecute să-și cinstească oaspetele cu tot ce le dăruia gospodăria. Dar ceea ce îmi plăcea mai mult decît orice, în această bunăvoință a lor, era lipsa oricărei dulcegării. Dragostea de oaspeți și dorința de a-ți face pe plac erau înscrise cu atîta blîndețe pe fețele amîndurora și-i prindeau atît de bine, încît, fără să vrei. făceai tot ce te rugau ei. Ele nu erau decît urmarea firească a simplității curate și limpezi din sufletele lor bune. tară pic de prefăcătorie. Dragostea asta de oaspeți se deosebea în totul de aceea cu care te primește un slujbaş ai visteriei statului, care a ajuns cineva cu ajutorul tău și care-ți spune binefăcătorul lui și se tîrăște la picioarele tale. Oaspetele nu era lăsat cu nici un chip să se întoarcă acasă în aceeași zi: trebuia să miie neapărat la conac, peste noapte.

— Cum se poate să pleci în puterea nopții la un drum atît de lung?! îi spunea întotdeauna Pulheria Ivanovna. (Oaspetele stătea cu casa. de cele mai mutle ori, la trei-patru verste depărtare.)

— De bună seamă, întărea și Afanasi Ivanovici, mai știi? Ceasul rău! Se poate întâmpla orice: îți ies în cale niște tîlhari sau altă făptură haină...

Opere

Serile în cătunul de lingă Dlkanka • Mtrgorod

251

Să ne păzească Cel-de-sus de tîlhari! spunea Pulheria Ivanovna. Și ce venit să pomenești de una ca asta acum, la căderea nopții?!... Tîlhari, P .u_{ar}j da afară e întuneric beznă și nu se cade să pleci la drum. Și-apoi și ne-tjul domniei tale... las că-l știu eu bine cît îi de firav și puțintel la trup! r a din urmă iepșoară îl dă gata; și apoi, la ăst ceas s-o fi aburit și el cu vreun ăhărel-două și s-o fi culcat pe undeva și doarme...

Si musafirul trebuia să rămînă negreșit la dînșii; de altfel, seara petrecută . 0jaița joasă și caldă, vorba prietenoasă, blîndă și adormitoare a gazdelor, burul mîncărilor de pe masă, întotdeauna hrănitoare și gătite cu meșteșug, toate astea îl răsplăteau cu prisosință. Parcă îl vād pe Afanasi Ivanovici cum stă de scaunul lui, adus din umeri, cu veșnicul lui zîmbet pe buze, și ascultă cu toată luare-aminte și chiar cu încîntare spusele musafirului! Adeseori venea vorba și despre politică. Musafirul, care și dînsul ieșea numai arar din satul lui, se apuca să-și spună părerile cu un aer atotștiutor și cu înfățișare tainică, zicînd că franțuzul s-a înțeles pe ascuns cu englezul să-l sloboadă iar pe Bonaparte împotriva Rusiei, ori povestea numai că se pune la cale un nou război, și atunci Afanasi Ivanovici rostea de multe ori, prefăcîndu-se a nu se uita deloc la Pulheria Ivanovna:

— Mă bate și pe mine gîndul să mă duc la război; de ce nu m-aș duce și eu?

— Hop și dumnealui! îi lua vorba din gură Pulheria Ivanovna. N-o lua de-a bună, mai zicea dînsa, vorbindu-i musafirului. Ce să caute dumnealui la război, bătrîn cum e? Păi, pe unul ca el o să-l împuște cel dintîi soldat pe-acolo! Zău c-o să-l împuște! uite-așa, nici una, nici două, o să-l ia la ochi și-o să-l împuște!

— Ei și? spunea atunci Afanasi Ivanovici, o să-l împușc și eu!

— Nu, zău! Auzi-l și domnia ta ce spune! îi tăia vorba Pulheria Ivanovna: Are și mutră de mers la

război! Pînă și pistoalele i-au ruginit demult și zac undeva prin cămară. Să le vezi numai! Sînt dintr-acelea că pînă apuci să tragi cu ele, sar în aer singure! O să-i nenorocească și mîinile și o să-l pocească și^a chip, într-un cuvînt, o să rămînă beteag pe toată viața!

— Nu face nimic, răspundea Afanasi Ivanovici, o să-mi cumpăr alte arme, noi-nouțe: o să-mi iau o spangă sau poate o sulică căzăcească.

— Toate astea sînt scorneli de-ale matala! Uite așa-i vine cîteodată și^{s-3} pucă netam-nesam să bărnească, făcea Pulheria Ivanovna în ciudată. Știu tone că șăguiește, da tot mi-e nu știu cum, cînd îl aud. Așa face întotdeauna. .. uneori îl ascult, îl ascult așa, și odată mă ia cu frică!...

Iar Afanasi Ivanovici, foarte mulțumit că a speriat-o cît de cît pe Pulheria^{lv} Ivanovna, chicotea încovrigîndu-se pe scaunul lui.

Cît despre Pulheria Ivanovna, îmi părea mai vrednică de luare-aminte ca^{Or} cînd în clipele cînd îmbia un musafir la gustare.

252

—«u(

— Asta, zicea dînsa, scoțînd dopul cîte unei carafe, e un rachiu aromit coada-șoricelului și jaleș. De simți cumva o durere-n spate sau în șale, țj.o • cu mîna. Asta de-aici e cu țintaură; de-ți țiuie urechile și-ți iese pecingine n obraz, te tîmăduiește numaidecît. Iar cestăalt e făcut cu sîmburi de piersica*. poștește de gustă un păhăruș și-i vedea ce mireasmă are. Dacă te ridici din na^t și te lovești, Doamne ferește, de un colț de dulap sau de masă și-ți jese u cucui, un singur păhăruș ajunge și pe loc îți trece, de parcă nici n-a fost..

Urma apoi aceeași poveste și pentru celelalte carafe, care mai toate aveau puteri tîmăduitoare. După ce-și încărca musafirul cu toată spițeria asta Pulheria Ivanovna îl ducea în fața unei mulțimi de farfurii.

— Uite, astea-s ciupercuțe cu cimbrisor, iar astea de aici sînt cu cuișoare și nuci; așa m-a învățat să le pun la borcan o turcoaică, pe vremea cînd mai aveam aici turci prinși în război. Era o turcoaică tare blîndă și nu se vedea nicicum că ar fi de credința lor, turcească. Și de purtat, se purta aproape ca femeile de la noi; atîta numai că nu lua în gură carne de porc: spunea ca-i oprește nu știu cum legea aceea a lor... Astea de-aici sînt ciupercuțe puse cu foi de coacăze și nucșoară! Iar cele de colo sînt ciuperci mari de cîmp; le-am fiert mai întîi și-ntîi în oțet și nu știu cum or fi ieșit; am aflat taina pregătirii lor de la părintele Ivan. Iei un butoiăș mai mititel și-l așterni mai întîi la fund cu frunză de stejar, apoi presari peste frunză piper și silistră și mai pui și floarea aceea, știi, de crește pe vulturică;iei floarea asta și o așezi în butoiăș, cu codița în sus. Iar dincolo sînt plăcinte: astea de-aici, cu brînză, celelalte, cu mac. Uite și plăcințelele care-i plac atît de mult lui Afanasi Ivanovici: cu varză și cu crupe de hrișcă.

— Da, adăuga și Afanasi Ivanovici, îmi plac chiar foarte mult; sînt moi și puțin acrișoare.

Se vedea după toate că Pulheria Ivanovna era tare mulțumită cînd le veneau musafiri. Buna mea batrînică! Se dăruia cu tot sufletul oaspeților săi. Îmi plăcea nespun să mă duc pe la ei, cu toate că mă-ndopam îngrozitor, ca de altfel toți musafirii lor, ceea ce era foarte vătămător pentru sănătatea mea: totuși simțeam o mare mulțumire să mă duc să-i văd. Stau și mă-ntreb dacă nu cumva aerul Malorusiei o fi avînd vreo însușire deosebită care ajută Îs mistuire, căci dacă i-ar fi dat prin minte cuiua de pe-aici să se îndoape în halul ăsta, fără nici o îndoială că ar fi ajuns nu în patul lui, ci întins pe masă.

Bunii mei bătrîni! Dar povestirea mea se apropie de o împlinire^{d/ s^c} poate de tristă, care a schimbat pentru totdeauna viața acestui colțisor liniștit împlinirea asta o să vă pară cu atît mai uimitoare, cu cît s-a iscat din priciⁱ unui fapt cu totul neînsemnat. Dar, după felul ciudat în care sînt alcătuite lucrurile, marile împliniri din lume se datoresc întotdeauna pricinilor^{cd⁰} mai mărunte și dimpotrivă marile împliniri începute de oameni au a adeseori urmări cît se poate de neînsemnate. Un mare cucuritor, de pi³

r

iere

Serile în cătunul de Ungă Dikanka • Mirgorod

253

toate puterile țării sale, luptă ani în șir, căpeteniile lui de oaste se "oar cu slavă, ca la urma urmei toate să se sfîrșească prin cîștigarea unui

tic de pămînt pe care n-ai unde să pui niște cartofi; și dimpotrivă, alteori doi P_îjtari, să zicem, din orașe deosebite se iau la bătaie pentru un fleac de^cmic Și cearta lor cuprinde pînă la urmă amîndouă orașele, apoi sate și "tune și la uTMă state întregi! Dar să lăsăm deoparte toate astea: ele n-au nici

legătură cu povestirea noastră. Și apoi, nici nu-mi plac vorbele, cînd ele^ojmîn numai vorbe!

Pulheria Ivanovna avea o pisicuță sură, care dormea mai totdeauna ghem I picioarele ei. Ea o mîngîia din cînd în cînd pe spate și o gîdila cu degetul

e^{sud} bărbie, iar pisicuță răsăfătată își întindea gîtul cît era el de lung. Nu s-ar putea spune că Puheria Ivanovna ținea cine știe ce mult la dînsa, dar se legase de ea, obișnuită fiind s-o vadă mereu înaintea ochilor. Afansasi Ivanovici însă o lua adeseori peste picior pentru această slăbiciune a ei.

— Nu știu zău, Pulheria Ivanovna, ce găsești mata la o pisică? La ce-i bună? Să fi fost un cîine, atunci mai zic și eu: un cîine îl iei la vînătoare, dar o pisică la ce-ți folosește?

— Mata ai face mai bine să taci, Afanasi Ivanovici! spunea Pulheria Ivanovna, îți place să vorbești numai așa, degeaba, și

altceva nimic. Cîinele nu-i un animal curat, cîinele face murdărie în casă, sparge, strică, pe cînd pisica e o făptură blîndă și nu face rău nimănui.

De altfel, lui Afansi Ivanovici îi era totuna de-i cîine ori pisică; o spunea numai și numai ca s-o necăjească puțin pe Pulheria Ivanovna.

În spatele grădinilor se întindea o pădure mare, care scăpase cu desăvârșire de mîinile vîtavului iute la fapte - poate numai din pricină că bocănitul toporului ar fi ajuns pînă la urechile Pulheriei Ivanovna. Pădurea era deasă, sălbatică și trunchiurile arborilor bătrîni erau ascunse ochilor de alunișul ce crescuse în voie și aduceau acum cu niște labe pîntenate de hulubi. În sînul acestei păduri sălășluiau motani sălbatici. Cotoii ăștia sălbatici din păduri nu trebuie asemuiți cu voinicoșii care umblă pe acoperișurile caselor. Trăind în orașe, aceștia din urmă, cu toată firea lor aprigă, sîni mult ^{mai} ciopliți decît numiții locuitori ai codrului, care, dimpotrivă, sînt de cele ^{mai} multe ori mohoriți și sălbatici. Ei umblă întotdeauna prăpădiți și slăbănogi și miaună cu niște glasuri grosolane și necioplite. De multe ori sapă în pămînt pînă dau de hambarele oamenilor și fură de acolo slănină, ori se înfățișează chiar prin bucătării, intrînd pe nepusă-masă pe fereastra deschisă de îndată ce ^{va}i că bucatărarul a dispărut pentru o clipă. Într-un cuvînt, motanii ăștia sînt străini de orice simțămînt înalt; trăiesc numai din jafuri și gîtuie mici puișori ^{de} vrabie chiar în cuiburile lor. Acești motani s-au mirosit vreme îndelungată Pînă găurile de sub hambar cu pisicuța blîndă a Pulheriei Ivanovna și pînă la ^{ma}ia au ademenit-o, cum ademeneste un pîlc de soldați o țărîncuță prostuță.

254

^{gol}

Pulheria Ivanovna și-a dat seama că pisicuța s-a pierdut și a trimis numairi • oameni în căutarea ei, dar ia-o de unde nu-i! Așa au trecut trei zile; paju " I

j

Ivanovna a jelit-o puțin, dar pînă la urmă a uitat-o de tot. Într-o zi însă CH s-a dus să-și mai vadă grădina de legume și se întorcea cu castraveci proaspeți, culeși chiar de mîna ei pentru Afanasi Ivanovici, urechile îi f_u - izbite de cel mai jalnic mieunat din lume. Pulheria Ivanovna a Scut atunci d obișnuință: „Pis-pis-pis!” - și deodată a răsărit din buruieni pisicuța ei cenușie slabă foc, cu coastele ieșite; se vedea cît colo că nu luase nimic în gură vreme de mai multe zile. Pulheria Ivanovna o chema întruna, dar pisicuța stătea în fața ei, mieuna jalnic și nu îndrăznea să se apropie; se sălbăticesc rău de tot de cînd plecase de acasă. Atunci Pulheria Ivanovna a pornit-o înainte pe cărare chemînd-o întruna, iar pisicuța s-a luat încetîșor după ea, mergînd cu fereală pînă la ulucă. Dar cînd a văzut locurile bine cunoscute, a intrat și în odaie Pulheria Ivanovna a poruncit numaidecît slujnicei să-i dea lapte și carne și șezînd în fața ei, privea încîntată cu cîtă lăcomie înfuleca sărmana ei favorită bucățile de carne, una după alta, și bea laptele din farfurie. Aproape sub ochii ei fugara cenușie s-a îngărășat și a prins a mînca mai puțin lacom. Pulheria Ivanovna a întins mîna ca s-o mîngîie, dar pisicuța nerecunoscătoare - se vede că prea se înhăitase cu motanii sălbatici ori poate că se pătrunsese prea mult de romantismul care spune că iubirea în sărăcie face cît toate castelele din lume, și motanii erau săraci lipiți pămîntului - a zbughit-o pe fereastră și nimeni dintre cei de la curte n-a putut să-i dea de urmă.

Bătrînica a căzut pe gînduri. „Să știi c-a fost moartea mea care a venit după mine!” și-a zis ea, și nimic n-a putut s-o întoarcă de la gîndul ei. Toată ziua aceea a umblat abătută. Zadarnic a tot glumit Afanasi Ivanovici și a căutat să afle de ce s-a întristat așa deodată. Pulheria Ivanovna ori nu răspundea nimic, ori spunea ceva care nu-l putea mulțumi defel pe Afanasi Ivanovici.

De a doua zi a început să slăbească văzînd cu ochii.

— Ce-i cu mata, Pulheria Ivanovna? Nu-i fi cumva bolnavă?

— Nu, Afanasi Ivanovici. Nu sînt bolnavă! Dar vreau să-ți aduc spre știință o împrejurare cu totul deosebită: știu că în vara asta trebuie să mor; moartea mea a și venit după mine!

Buzele lui Afanasi Ivanovici s-au chircit dureros. Dar bătrînul a căutat să-și înăbușe simțămîntul de tristețe strecurat în suflet și a spus zîmbind:

— Doamne ferește! Ce tot spui mata, Pulheria Ivanovna? Pesemne că în locul decoctului pe care-l bei adeseori, ai luat un păhărel de rachiu de piersici

— Nu, Afanasi Ivanovici. n-am băut rachiu de piersici, i-a răspuns Pulheria Ivanovna.

Și Afanasi Ivanovici a simțit o mare părere de rău că a glumit așa cu Pulheria Ivanovna; se uită la dînsa și o lacrimă i se anină de geană.

*Op**

•re

serile în cîtunul de lingă Dikanka • Mirgorod

255

— Te rog, Afanasi Ivanovici, să-mi îndeplinești voia, zise Pulheria Ivanovna. oi muri, să mă îngropi în ograda bisericii, lîngă gard. Să poruncești să

mbrace cu o rochie mai de toate zilele, știi, ceea cu florile mărunte pe un "I caștaniu. Rochia de atlaz cu dungi vișinii să nu mi-o puneți; o moartă

re nevoie de rochie frumoasă. La ce bun? Matală însă o să-ți prindă bine: "-ti faci din ea un halat mai acătării, să ai cu ce te găti ca lumea cînd o să-ți ^{sa} j oaspeți, ca să-i primești cum se cuvine.

^{II} - Doamne ferește! Ce tot spui acolo, Pulheria Ivanovna? zicea Afanasi I -anovici. Cine știe cînd ți-e scris să mori, și mata umbli să mă sperii cu vorbe dintr-astea!

— Nu, Afanasi Ivanovici, eu știu bine cînd o să-mi bată ceasul. Dar mata să nu plîngi după mine: sînt bătrînă și am trăit de-ajuns; și-apoi și mata ești batrîn și curînd o să ne întîlnim pe lumea cealaltă.

Dar Afanasi Ivanovici plîngea cu sughituri, ca un copil.

— E păcat de Dumnezeu să plîngi, Afanasi Ivanovici! Nu mai păcătui și nu-l mînia pe Cel-de-sus cu scîrba matală. Nu-mi pare rău că mor. De-un singur lucru mă doare inima (și un oftat dureros îi curmă șirul vorbelor): îmi pare rău că nu știu cui să te las pe mata. Cine o să-ți poarte de grijă după ce-oi închide ochii? Că doară ești ca un copilaș neajutorat, și acela care o să vadă de mata de aici înainte trebuie să te iubească.

Și, izvorîta din fundul inimii, o milă atît de adîncă și de covîrșitoare se întipări pe fața ei, încît nu-mi închipui că s-ar fi aflat

un om care s-o fi putut privi cu nepăsare.

— Bagă de seamă, Iavdoha, spunea dînsa chelăriței, pe care poruncise s-o cheme cu tot dinadinsul, cînd n-oi mai fi pe lumea asta, ai grijă de boier și ocrotește-l ca pe lumina ochilor tăi, ca pe copilul tău! Vezi ca la bucătărie să se gătească numai ce-i place dumnealui. Îmbrăcămintea și rufele de pe dînsul să fie totdeauna curate, iar de s-o întîmpla să-i vină musafiri, vezi de-l gătește cuviincios, că, mai știi? s-ar putea să le iasă înainte îmbrăcat cu un halat vechi, că și acum mai uită uneori cînd îi zi de sărbătoare și cînd îi zi de lucru. Nu-l slăbi din ochi, Iavdoha, iar eu o să mă rog pentru tine dincolo, pe ceea lume, Și Domnul o să te răsplătească. Nu uita, Iavdoha: ești bătrînă și nu mai ai mult de trăit! Nu-ți încărca sufletul cu păcate! Iar de nu mi l-ai îngrijii cumsecade, să Șii că n-ai avea parte de bucurie pe lumea asta. O să mă rog chiar eu de dumnezeu să nu-ți dea un sfîrșit bun. N-o să te bucuri de noroc nici tu, nici ^CoPiii tăi și nimeni din neamul vostru n-o avea întru nimic binecuvîntare de la ^Cel-de-sus.

Biata bătrînica! Zicînd toate astea, ea nu cugeta nici la clipa cea de pe urmă care o aștepta, nici la sufletul ei, nici la viața de Apoi; tot gîndul ei era ^Umai și numai ia sârmanul ei tovarăș cu care-și petrecuse toată viața și pe ^{Care}-l lăsa acum fără sprijin și neajutorat. Cu o neasemuită grijă gospo-

250

G6,

T

gol

dărească, a rînduit tot în așa fel ca după moartea ei Afanasi Ivanovici să bage de seamă că nu mai este alături de el. Credița ei în sfîrșitul apron¹ ce-o aștepta era atît de adîncă și starea sufletului atît de potrivită cu asta, îi,* peste cîteva zile a căzut cu adevărat la pat și n-a mai putut primi nici un fel H hrană. Afanasi Ivanovici era acum numai grijă și nu se depărta nici o clipă d căpătîiul ei. „Poate tot ai mîncea ceva, Pulheria Ivanovna?” spunea dînsni cîtînd plin de neliniște în ochii ei. Dar Pulheria Ivanovna nu rostea nici o vorbă. Într-un tîrziu, după o tăcere îndelungată, a dat parcă să spună ceva mișcat din buze și... sufletul ei și-a luat zborul, Afanasi Ivanovici a rămas ca lovit de trăsnet. Moartea ei i s-a părut atît de lipsită de înțeles, încît nici să plîngă n-a putut măcar. O privea cu ochi tulburi de parcă nu-și dădea seama ce va să zică un mort. Răposata a fost așezată pe masă, îmbrăcată cu rochia pe care chiar dînsa și-a ales-o, cu mîinile încrucișate pe piept și cu o lumînărică de ceară în strînsoarea lor, iar dînsul privea la toate astea fără să înțeleagă. Multime mare de norod de tot soiul a umplut ograda, multime mare de oaspeți au venit cu trăsuri la îngropăciune, și prin curte au fost rînduite mese lungi; ele se frîngeau sub greutatea tăvilor cu colivă, a vișinelor și plăcintelor: oaspeții vorbeau, plîngeau, cătau la moartă, și-i pomeneau însușirile, se uitau și la Afanasi Ivanovici - dar el vedea totul ca prin vis. Trupul neînsuflețit a fost ridicat apoi pe brațe și dus. Norodul s-a urnit puhoi în urma lui și bătrînul a pornit și el; preoții erau înveșmîntați cu toate odăjdiile lor, soarele strălucea pe cer, pruncii scînceau în brațele mamelor, ciocîrlile cîntau, copiii, numai în cămășuici, alergau și se zbenguiau în colbul drumului... în cele din urmă coșciugul a fost așezat la marginea gropii și preoții i-au poruncit lui Afanasi Ivanovici să se apropie și să-i dea răposatei cei din urmă sărut; el s-a apropiat, a sărutat-o, în ochi i-au izvorît lacrimi, dar lacrimi reci, fără simțire. Apoi au coborît coșciugul în groapă, preotul a luat hîrlețul și a aruncat cel dinții o mînă de pămînt. Corul de voci groase și tărăgănate, a diaconului și a doi țircovnici, a cîntat „veșnica pomenire” sub bolta strălucitoare a cerului, fără urmă de nori, groparii și-au luat lopețile și țărîna a umplut groapa, facînd-o una cu pămîntul din jur, cînd deodată bătrînul și-a făcut loc în față; lumea toată i-a deschis calea și l-au lăsat să treacă; vroiau să știe cu toții ce gînd are. El și-a înălțat ochii, s-a uitat în jur cu o căutătură tulbure și a zis: „Mi-afi îngropat-o! Pentru ce?...” și s-a oprit din vorbă, fără să sfîrșească.

Dar cînd s-a întors acasă, cînd a văzut odaia goală, cînd a văzut că pînă Și jețul în care stătea de obicei Pulheria Ivanovna a fost scos de acolo, a izbucnit în plîns și a plîns tare, a plîns cu deznădejde și lacrimile au curs șiroaie din ochii lui stîniși.

Cinci ani au trecut de atunci. Ce dureri nu lecuiește vremea? Ce patin³ ramîne neștirbită în nepotrivita luptă cu ea? Am cunoscut odată un bărbat i”

Serile în cătunul de lingă Dikanka • Mirgorod

251

tă înflorirea tinereții lui, cu suflet mare și plin de înalte simțiri, l-am ^{to}oscut îndrăgostit cu duioșie, cu patimă, nebunește, îndrăzneț și smerit, și ^{Cl}oape sub ochii mei ființa iubită de dînsul, femeie gingașă, încîntătoare ca ^{3P}j_{n,sefj} a fost secerată de nesățioasa moarte. Niciodată pînă atunci n-am mai ^U7Ut izbucniri atît de năprasnice ale chinurilor sufletești, o jale nemărginită

ucigătoare, o deznădejde atît de mistuitoare ca acelea care l-au răscolit pe

ș efericitul îndrăgostit. Niciodată n-am crezut că un om poate să-și făurească

asemenea iad, în care să nu fie nici umbră, nici închipuire, într-un cuvînt

imic ce ar putea aduce măcar pe departe cu o nădejde cît de mică... Cei din j_{URU,j} nu-l slăbeau o clipă din ochi; toate lucrurile cu care și-ar fi putut pricinui moartea fură ascunse. Peste două săptămîni omul și-a biruit deodată durerea: a prins să rîdă și să glumească; atunci i s-a dat libertate, dar cel dintîi lucru pentru care a folosit-o a fost cumpărarea unui pistol. Într-o zi, o împușcătură neașteptată i-a speriat cumplit pe ai lui. Cînd au dat buzna în odaie, l-au găsit întins la pămînt cu țeasta sfărîmată. Un doctor, care se găsea prin apropiere și a cărui faimă

umpluse lumea întreagă, a întrezărit o pîlpîire de viață în el, a găsit că rana nu e chiar neapărat mortală și, spre mirarea tuturor, l-a vindecat. Acum era supravegheat cu și mai multă strășnicie. Pînă și la masă nu i se dădea cuțit în mînă și i se lua tot ce i-ar fi putut sluji să-și facă seama; dar nu trecu mult și el găsi un nou prilej: se aruncă sub roțile unei trăsurii ce trecea pe lîngă dînsul. Se alese cu o mînă și un picior zdrobit, dar fii vindecat din nou. La un an după aceea, l-am văzut într-o casă plină de lume: ședea la masă și spunea vesel: „*petit-ouvert*, acoperind o carte, iar în spatele lui, sprijinită de speteaza scaunului pe care stătea, se afla tînăra lui soție, care se juca cu grămada de fise ce-i sta în față.

După ce s-au scurs cinci ani, așa cum am mai spus, de la moartea Pulheriei Ivanovna, fiind pe meleagurile acelea, m-am abătut prin sătucul lui Afanasi Ivanovici, ca să văd cum o mai duce bătrînul meu vecin, la care odinioară îmi petreceam atît de plăcut vremea și mă îndopam peste măsură cu cele mai minunate bucate ale primitoareii gazde. Cînd m-am apropiat de curte, rasa mi-a părut de două ori mai bătrînă decît înainte, iar cîscioarele țărănești lăsate cu totul într-o rînă, ca și stăpînii lor, de bună seamă. Uluca și gardul mpletit dinăuntru curții erau și ele nimicite de-a binelea și am văzut-o cu ^O**hit** mei pe bucătăreasă smulgînd dintr-însul bețe pentru foc, cu toate că nu ^{av}ea de făcut mai mult de doi pași pînă la grămada de uscături, anume Pregătite. M-am apropiat cu tristețe de praguî conacului; aceiași grivei și «buși, acum orbi și betejiți la picioare, au prins să mă latre, ridicîndu-și birzoi ^{co}zile stufoase și pline de scaieți. Mi-a ieșit înainte un bătrîn încărcat de ani. k[^a el! L-am cunoscut de la cea dintîi aruncătură de ochi; era de două ori mai rbov decît fusese. M-a recunoscut și el și mi-a urat bun sosît cu același ⁷¹nbet de totdeauna. Am intrat după dînsul în casă; părea că toate erau ca-n

258

• Gogol

«O

F

Serile în cătunul de lîngă Dikanka • Mirgorod

259

trecut; pretutindeni însă domnea un fel de neorînduială cu care nu er obișnuit; se simțea dureros că lipsește ceva; într-un cuvînt, am fost încercat rîf acele simțăminte ciudate care pun stăpînire pe noi în clipa cînd intrăm p^{etl},^c prima oară în casa unui văduv, pe care odinioară l-am cunoscut nedespărțit d tovarășa lui de o viață, simțăminte care seamănă bine cu acelea pe care l încercăm în clipa cînd vedem în fața noastră un olog pe care l-am ștj^u, întotdeauna întreg și sănătos. În toate se simțea lipsa Pulheriei Ivanovna, car^e fusese atît de grijulie! La masă, slujnica a dat un cuțit fără mîner; bucatele nu mai erau pregătite cu atîta meșteșug. De gospodărie nici n-am vrut să adu^e vorba și mă temeam pînă și să mă uit la tot ce era în legătură cu ea.

Cînd ne-am așezat să prînzim, fata din casă i-a legat lui Afanasi Ivanovici un șervet la gît, și foarte bine a făcut, căci altfel și-ar fi pătat tot halatul cu sos îmi dădeam toată silința să-l abat de la gîndurile lui și povesteam felurite noutăți; el mă asculta cu zîmbetu-i de totdeauna, dar erau clipe cînd privirea lui rămînea pierdută în gol și nici un gînd nu se mai citea în ea; piereau toate. Adeseori ridica lingura cu terci și, în loc s-o ducă la gură, o ducea la nas, iar furculița, în loc s-o înfigă în bucata de pui din farfurie, o înfîgea zadarnic în carafa cu rachiu, și atunci slujnica îi lua mîna și o îndrepta spre friptură. Trebuia să așteptăm uneori cîteva minute pînă ni se aducea felul următor. Pînă și Afanasi Ivanovici își dădea seama de asta și spunea: „De ce nu ne-o fi dînd de atîta vreme bucatele?” Dar eu vedeam lămurit prin ușa întredeschisă că feciorul care aducea la masă nici nu se gîndea s-o facă și moțăia, cu capul căzut pe laviță.

— Uite, ăsta-i felul, zise Afanasi Ivanovici cînd ni s-au adus papanăși cu smîntînă, uite ăsta-i felul, urmă dînsul, și am simțit că glasul începe săi tremure și o lacrimă stă să cadă din ochii lui cu priviri de plumb; dar bătrînul și-a încordat toată vrerea, căutînd s-o stăpînească. Așa-i felul pe care ră... .răpo... .răposa... și deodată lacrimile țîșniră șiroi. Mîna i-a căzut în farfurie, farfuria s-a răsturnat, a căzut și s-a făcut țandări, improșcîndu-l cu sos din cap pînă-n picioare; dar el ședea nepăsător, ținea lingura fără să-și dea seama și lacrimile îi curgeau ca un șipot, ca o fintînă nepotolită, curgeau năvalnic peste șervetul de pe pieptul lui.

„Doamne! îmi ziceam eu, privindu-l, au trecut cinci ani, cu zilele lor atotnimitoare, și bătrînul acesta nepăsător, bătrînul a cărui viață părea că n-o mai tulbură nici un simțămînt puternic al inimii, al cărui trai părea că se mărginește numai la șederea într-un jeț înalt, la mîncatul peștișorilor uscați și al perelor, și la povestiri pline de bunătate... - și cînd colo, ce durere îndelungată și mistuitoare! Atunci care dintre simțăminte are o putere n»¹ mare asupra noastră: patima ori obișnuința? Ori poate toate pornirile noastră clocotitoare nu-s decît o urmă a vîrstei de înflorire, și numai din aceasta pricină par adînci și covîrșitoare?!” Oricum ar fi, dar pe atunci toate noastre pătimașe îmi păreau copilărești în fața acestei obișnuințe, molcome și aproape lipsite de simțire. Bătrînul a încercat de ""va ori să rostească numele moartei, dar, la jumătatea cuvîntului fața lui ^Cstîtă, de fiecare zi, se strîmba dureros și plînsul lui de copil mă izbea drept • inimă- Nu, nu erau lacrimi pe care de obicei le varsă cu atîta dărnicie i "trîinii, înfațișîndu-vă starea jalnică sau nenorocirea în care au ajuns; nu erau ci cele pe care le varsă la un păhărel de punci, nu! Erau lacrimi ce izvorau fră vrere, fără opreliște, adunate din durerea usturătoare

a unei inimi îmbătrânite.

M-a mai trăit nici el mult după aceea. Acum, de curînd, am auzit că a murit. Un lucru mi se pare ciudat: că împrejurările morții lui au o oarecare asemănare cu acelea în care a murit Pulheria Ivanovna. într-o zi, Afanasi Ivanovici s-a hotărît să se plimbe puțin în grădină. Pe cînd înainta fără grabă pe potecă, cu nepăsarea lui dintotdeauna și fără nici un gînd anume, i s-a întîmplat ceva neobișnuit. A auzit deodată în spatele lui un glas care a rostit destul de limpede: „Afanasi Ivanovici!” Bătrînul a întors capul, dar n-a văzut pe nimeni; s-a uitat în toate părțile, pînă și în tufiș - nimeni, nicăieri. Ziua era liniștită, soarele strălucea pe cer. Afanasi Ivanovici a rămas o clipă pe gînduri; fața i s-a înviorat dintr-o dată și în cele din urmă a rostit: „Să știi că mă cheamă Pulheria Ivanovna!”

Vi s-a întîmplat fără îndoială și dumneavoastră să auziți vreodată un glas chemîndu-vă pe nume; cei din popor zic că e sufletul care nu mai poate de dorul omului și-l cheamă la el, și că, după chemarea asta, urmează neapărat moartea. Mărturisesc că pe mine m-a îngrozit totdeauna această chemare tainică. îmi aduc aminte că în copilărie am auzit-o adeseori: deodată, în spatele meu, un glas îmi rostea limpede numele. De obicei, ziua era cît se poate de senină și însorită, nici o frunză nu se mișca în pomii din livadă și liniștea era atît de adîncă, încît pînă și greierii își conteneau țîrîitul. în livadă nu era țipenie de om! Drept să spun însă, că dacă cea mai frămîntată și furtunoasă noapte, cu tot iadul stihilor dezlănțuite, m-ar fi ajuns pe mine singur în inima unui codru de nepătruns, nu m-aș fi simțit atît de înspăimîntat ^{ca} de liniștea aceasta înfiorătoare în miezul unei zile fără un nor pe cer. fugeam de obicei din grădină, cuprins de spaimă nebună, cu sufletul la gură, și nu mă linișteam decît atunci cînd îmi ieșea în cale vreun om, a cărui ivire ¹²gonea din sufletul meu acel gol nemărginit.

Afanasi Ivanovici s-a supus întru totul credinței izvorîte din adîncul sufletului său, cum că-l cheamă Pulheria Ivanovna: s-a supus ca un copil Aminte și a început să se usuce pe picioare, să tușească, să se topească ^adoma unei luminări, pînă cînd în cele din urmă s-a stins întocmai cum se stlunge o luminare, cînd nu i-a mai rămas nimic din ce i-ar putea hrăni biata ei

r

260

tyXiUKttQ fegfft V. i»w«d»,

•Goi

«o;

flacăra. „Să mă îngropați alături de Pulheria Ivanovna!” - asta a fost tot spus el înainte de a-și da sufletul.

Dorința i-a fost împlinită și a fost îngropat lîngă zăplazul bisericii, alături de mormîntul Pulheriei Ivanovna. Musafiri la înmormîntare s-au strîns • puțini, dar norodul și cerșetorii au fost tot atît de mulți. Căsuța boierească ajuns cu totul pustie. Vătavul cel iute la fapte, împreună cu starostele, au căr^a acasă la dînșii toate lucrurile vechi și tot calabalîcul pe care n-a putut să-I fîj¹ chelărița. Curînd după aceea s-a înfățișat, nu se știe de unde, un neam îndepărtat de-al boierilor, moștenitorul moșiei, foarte pornit pe „reformă” care slujise înainte vreme ca porucic în nu mai știu ce regiment. Și-a dat seama numaidecît de starea jalnică și paragina în care se află gospodăria și și-a ^{nu}s în gînd să stîrpească răul din rădăcină, să îndrepte lucrurile și să înscăuneze pretutindeni buna orînduială. Drept aceea, a cumpărat șase seceri minunate englezești, a agățat de fiecare bordei cîte un număr și pînă la urmă a orînduit toate atît de bine, încît peste șase luni moșia lui a fost pusă sub tutelă. Această tutelă înțeleaptă (alcătuită dintr-un fost asesor și un căpitan cu tunică ieșită de soare) a stîrpit în cea mai scurtă vreme toate găinile și ouăle de pe moșie. Căscioarele țărănești, care și așa erau culcate într-o rînă, s-au dărfîmat cu totul; mujicii s-au bețivît și ei cu desăvîrșire și cei mai mulți au fugit care încotro. Iar stăpînul cel adevărat, care dealtfel trăia în bună înțelegere cu tutorii săi și bea cu ei puncte, nu dădea decît foarte rar prin satul lui și ședea foarte puțin acolo. El colindă și pînă azi toate iarmaroacele Malorusiei, întrebînd cu multă luare-aminte de prețul diferitelor mărfuri care se vînd numai cu ridicata, ca de pildă: făină, caiere de cînepă, miere și alte multe, dar nu cumpără decît flecușete, cum ar fi bucățele de cremene, cuie pentru curățatul pipei, într-un cuvînt, tot ce nu trece ca preț de una rublă.